

Konrad Walczuk
Piotr Bajda

Ochrona praw małoletnich użytkowników mediów elektronicznych na Słowacji

Protection of the rights of minor users of electronic media in Slovakia

Tytułowe zagadnienie zostało przedstawione przede wszystkim w kontekście formalnym, z odwołaniem się do podstawowych słowackich aktów prawnych je regulujących. Punktem wyjścia było zwięzłe omówienie pozycji osób małoletnich jako podmiotów wolności i praw (głównie rozumianych jako prawa człowieka natury konstytucyjnej) oraz w tej perspektywie wskazanie zasadniczych uprawnień mediów elektronicznych (podmiotów w szerokim sensie nimi dysponujących). Następnie przedstawiono zarys struktury organów zapewniających ochronę małoletnich użytkowników mediów elektronicznych, by na takiej podstawie omówić poszczególne regulacje związane ze świadczeniem usług mediów elektronicznych, w tym także z wymogami wynikającymi ze stosowania charakterystycznego dla Słowacji Jednolitego systemu oznaczania treści audiowizualnych.

Słowa kluczowe: ochrona praw małoletnich, media elektroniczne, Słowacja, usługi medialne

The title issue was presented primarily in a formal context, with reference to the basic Slovak legal acts regulating it. The starting point was a brief discussion of the position of minors as subjects of freedoms and rights (mainly understood as human rights of a constitutional nature) and, from this perspective, an indication of the basic rights of electronic media (entities in a broad sense that have them at their disposal). Then, an outline of the structure of bodies ensuring the protection of minor users of electronic media was presented, in order to discuss individual

regulations related to the provision of electronic media services, including the requirements resulting from the use of the Unified Audiovisual Content Marking System specific to Slovakia.

Key words: protection of minors' rights, electronic media, Slovakia, media services

Wprowadzenie

Konieczność ochrony praw małoletnich użytkowników mediów elektronicznych wydaje się być obecnie koniecznością. Jako taka w każdym systemie prawnym wymaga odpowiednich regulacji i co jasne, różne państwa w różny sposób podchodzą do tego zagadnienia. Wynika to nie tylko z aktualnych okoliczności polityczno-społecznych, ale jest też efektem różnych uwarunkowań natury historycznej. Słowacki system prawny określający między innymi sposób ochrony praw użytkowników mediów sensu largo kształtował się w sposób odmienny na przykład od systemu polskiego. Mimo pewnych wspólnych dla Słowacji i Polski elementów, wynikających chociażby z okresu „demokracji ludowej”, specyfika słowacka kształtowała się dzięki wyjątkowym doświadczeniom kilkudziesięciu lat pozostawania w związku federacyjnym w ramach Czechosłowacji. Znajduje to swoje odzwierciedlenie chociażby w sposobie regulacji konstytucyjnych wolności i praw człowieka i obywatela, w tym także małoletnich oraz w prawach przyznawanych osobom prawnym (lub też szerzej rzecz ujmując – podmiotom innym niż osoby fizyczne), w tym także związanych z mediami elektronicznymi i ze świadczeniem usług medialnych.

Oba główne tytułowe elementy – zagadnienia związane z małoletnimi i z mediami elektronicznymi – należą do szczególnie wrażliwych kwestii. W efekcie są w zainteresowaniu prawodawców, zwłaszcza ustawodawców, co skutkuje w zasadzie nieustającym dążeniem do zmianami regulacji prawnych. Zwłaszcza w obszarze świadczenia usług medialnych, w tym także w zakresie mediów elektronicznych. Uwaga ta bez wątpienia dotyczy Słowacji, gdzie toczy się w tym zakresie permanentny spór natury między innymi politycznej. W konsekwencji tego w 2022 r. pojawiła się nowa kompleksowa regulacja ustawowa dotycząca usług medialnych. Siłą rzeczy jest ona jeszcze mało znana w Polsce, choć też należy zauważyć,

że w znacznej mierze powtarza regulacje zawarte we wcześniej obowiązujących (różnych) ustawach.

W kontekście ochrony praw małoletnich użytkowników mediów elektronicznych szczególnie cenne może być przedstawienie słowackiego Jednolitego systemu oznaczania treści audiowizualnych. Ma on praktyczne zastosowanie i jak wskazuje doświadczenie poparte osobistymi spostrzeżeniami autora w realny sposób może wpływać na ochronę małoletnich przed niewłaściwymi dla nich treściami. Choć bezsprzecznie nie jest to rozwiązanie rozwiązujące większości problemów w tym obszarze. W każdym przypadku niezbędne jest chociażby dodatkowe zaangażowanie dorosłych.

Małoletni i media elektroniczne jako podmioty wolności i praw

W kontekście omawiania tytułowego zagadnienia należy wspomnieć o zasadniczych (czyli zawartych w aktach prawnych natury konstytucyjnej) gwarancjach wolności i praw człowieka i obywatela, które przynależą również osobom małoletnim. Na Słowacji gwarancje te zawarte są w Konstytucji¹ oraz stale obowiązującej od czasów następujących bezpośrednio po tak zwanej aksamiitnej rewolucji z listopada 1989 roku, czechosłowackiej jeszcze Karcie Podstawowych Praw i Wolności² (której to regulacje *de facto* zostały powtórzone w słowackiej Konstytucji).

¹ Ústava Slovenskej republiky z 1. septembra 1992 ústavný zákon č. 460/1992 Zb. z późn. zm.

² Przyjętej przez czechosłowackie Zgromadzenie Federalne w dniu 9 stycznia 1991 roku. Ústavný zákon Federálneho zhromaždenia ČSFR zo dňa 9. januára 1991 ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (č. 23/1991 Zb.). Działania zmierzające do przyjęcia nowej konstytucji, mającej zasadnicze znaczenie dla całościowej organizacji państwa, w tym także w kontekście organizacji przestrzeni medialnej rozpoczęły się tuż po obaleniu reżimu komunistycznego pod koniec 1989 roku. Zob. K. Walczuk, *Wspólnotowa wolność religijna w Republice Słowackiej. Aspekty instytucjonalno-prawne*, Kraków 2019, s. 89; tenże, *Republika Słowacka*, [w:] *Organy zapewniające pluralizm rynku medialnego oraz ochronę praw użytkowników mediów elektronicznych. Zapobieganie przestępczości, jej przyczynom i uwarunkowaniom w porządkach prawnych współczesnych europejskich państw*, t. II, M. Kołodziejczak, G. Pastuszko (red.), Warszawa 2022, s. 191. Zob. też L. Orosz, *Dwadsať rokov Ústavy Slovenskej republiky*, „Roczniki Administracji i Prawa. Teoria i praktyka”, rocznik XII (2012), s. 36. Dokładnej o szczególnym miejscu Karty Podstawowych Praw i Wolności we współczesnym słowackim systemie konstytucyjnym zob. L. Orosz, *Listina základných práv a slobôd ako súčasť ústavného systému Slovenskej republiky*, [w:] *Listina a súčasnosť. Sborník príspevků sekce ústavního práva přednesených na mezinárodní vědecké konferenci Olomoucké právnické dny 2010*, J. Jirásek (ed.), Olomouc 2010, s. 151–166. Zob. też L. Cibulka, *Slovenská republika – ústavný systém*, [w:] *Encyklopedie ústavního práva*, K. Klíma a kol., Praha 2007, s. 574.

Zatem Konstytucja Republiki Słowackiej i przepisy *stricte* słowackie, a więc powstałe po rozpadzie Czechosłowacji w 1992 roku, nie są na Słowacji jedynym źródłem regulacji dotyczących praw i wolności³, w tym tych związanych z wolnością wypowiedzi, czy też wolnością prasy (mediów), prawem rodziców do wychowywania dzieci zgodnie ze swoimi przekonaniami oraz wolnościami i prawami osobistymi samych małoletnich. Źródłami takich regulacji jest również prawo Unii Europejskiej i inne akty prawa międzynarodowego (publicznego), jeżeli spełniają warunki zawarte w art. 153 słowackiej Konstytucji – „Na Republikę Słowacką przechodzą prawa i obowiązki wynikające z umów międzynarodowych, którymi jest związana Czeska i Słowacka Republika Federacyjna i to w zakresie ustanowionym ustawą konstytucyjną Czeskiej i Słowackiej Republiki Federacyjnej albo w zakresie uzgodnionym między Republiką Słowacką a Republiką Czeską” oraz w art. 7 ust. 4 słowackiej Konstytucji stanowiącym, że „Do obowiązywania umów międzynarodowych dotyczących praw człowieka i podstawowych wolności, międzynarodowych umów politycznych [...] umów międzynarodowych, do których wykonania jest potrzebna ustawa i umów międzynarodowych, które bezpośrednio nadają prawa lub obowiązki osobom fizycznym lub prawnym, wymaga się przed ratyfikacją zgody Rady Narodowej Republiki Słowackiej”. Ponadto zgodnie z art. 7 ust. 5 słowackiej Konstytucji wyżej wymienione umowy, które były ratyfikowane i ogłoszone w sposób nakazany ustawą, mają pierwszeństwo przed ustawami.

Ochrona praw małoletnich użytkowników mediów elektronicznych siłą rzeczy związana jest z koniecznością ograniczania swobody działania (funkcjonowania) różnego rodzaju podmiotów medialnych. Na Słowacji (tak jak analogicznie chociażby w Polsce), wolności i prawa przyznawane są bądź wszystkim ludziom, bez względu na obywatelstwo, czy też przynależność państwową, ale znajdującym się pod władzą prawa słowackiego,

³ K. Walczuk, *Republika Słowacka...*, s. 192. Należy pamiętać, że w przypadku regulacji jeszcze czechosłowackich warunkiem koniecznym do ich obowiązywania w ramach Republiki Słowackiej jest spełnienie wymogów art. 152 ust. 1 słowackiej Konstytucji brzmiącego: „Ustawy konstytucyjne, ustawy i inne powszechnie obowiązujące przepisy prawne zachowują ważność w Republice Słowackiej, jeżeli nie są sprzeczne z niniejszą Konstytucją. Zmienić i uchylić je mogą właściwe organy Republiki Słowackiej”.

bądź też jedynie obywatelom słowackim⁴. Zastrzeżenia te odnoszą się także do kwestii związanych z funkcjonowaniem mediów i to zarówno w kontekście organizacji ich działalności, jak i korzystania z nich. Warto tu podkreślić pogląd przedstawicieli słowackiej doktryny prawa konstytucyjnego zwracający uwagę na fakt, że w odniesieniu do art. 12 ust. 1 zd. 2 słowackiej Konstytucji należy przyjąć, że „podstawowe prawa i wolności nie mogą być odbierane, są niezbywalne, nie ulegają przedawnieniu i uchyleniu” nie tylko w odniesieniu do osób fizycznych, ale też w stosunku do osób prawnych⁵. Takie podejście do zagadnienia prezentuje także słowacki Sąd Konstytucyjny⁶. Oznacza to, że strona podmiotowa wolności i praw konstytucyjnych może obejmować nie tylko konkretnego człowieka, bądź też grupę ludzi, ale też chociażby szeroko rozumiane podmioty medialne – oczywiście w odniesieniu do praw i w stanowczo mniejszym zakresie do wolności, które ze swojej natury mogą dotyczyć podmiotów innych niż człowiek. Analogiczne spostrzeżenia dotyczą regulacji art. 12 ust. 2 słowackiej Konstytucji⁷, zwłaszcza w zakresie zd. 2, zgodnie z którym „Nikogo nie można z tych powodów [szeroko rozumianej różnorodności – KW] krzywdzić, stawiać w sytuacji uprzywilejowanej albo dyskryminować”⁸.

Bezpośredni wpływ na funkcjonowanie mediów elektronicznych, również na swobodę udostępniania różnych treści, w tym także kwalifikowanych jak nieodpowiednie dla osób małoletnich, będzie miał art. 26 słowackiej Konstytucji, zgodnie z którym gwarantuje się wolność wypowiedzi i prawo do informacji, w związku z czym każdy ma prawo wyrażać swoje poglądy w słowie, piśmie, druku, obrazie lub w inny sposób, jak i swobodnie ogłaszać, otrzymywać i rozpowszechniać idee i informacje bez względu na granice państwa, a wydawanie publikacji nie wymaga

⁴ Jako pewną cechę charakterystyczną można wskazać, że w odróżnieniu na przykład od polskiej Konstytucji (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.) w której na takie rozróżnienie wskazuje również tytuł Rozdziału II: „Wolności, prawa i obowiązki człowieka i obywatela”, w Konstytucji słowackiej brak takiego wyszczególnienia i rozróżnienia w tytule, który brzmi: „Podstawowe prawa i wolności”. Zob. K. Walczuk, *Wspólnotowa wolność...*, s. 93. Ponadto zgodnie z art. 52 ust. 2 słowackiej Konstytucji „Cudzoziemcy korzystają w Republice Słowackiej z podstawowych praw człowieka i wolności gwarantowanych w niniejszej Konstytucji, o ile nie są one wyraźnie przyznane tylko obywatelom.”.

⁵ Zob. J. Drgonec, *Ústava Slovenskej republiky. Komentár*, Šamorín 2012, s. 274.

⁶ Zob. orzeczenia Sądu Konstytucyjnego Republiki Słowackiej: z dnia 20 grudnia 1995 r. (PL. ÚS 33/95) oraz z dnia 31 października 1996 r. (I ÚS 34/96). Orzeczenia dostępne na stronie internetowej Sądu Konstytucyjnego Republiki Słowackiej https://www.ustavnysud.sk/sk/rozhodovacia_cinnost/rozhodnutia (dostęp: 10.5.2024 r.). Zob. też K. Walczuk, *Republika Słowacka...*, s. 192.

⁷ Zob. i por. J. Drgonec, *Ústava Slovenskej republiky...*, s. 280–281.

⁸ K. Walczuk, *Republika Słowacka...*, s. 192.

zezwoleń, natomiast prowadzenie stacji radiowych i telewizyjnych może wiązać się z uzyskaniem zezwolenia od państwa (na warunkach określonych w ustawie). Przepis ten zakazuje również cenzury. I to w każdej formie, bez rozróżnienia na cenzurę prewencyjną i następczą. Na Słowacji wolność wypowiedzi oraz prawo poszukiwania i przekazywania informacji można ograniczyć w drodze ustawy, jeżeli jest to niezbędne w demokratycznym społeczeństwie dla ochrony praw i wolności innych, bezpieczeństwa państwa, porządku publicznego, ochrony zdrowia publicznego i moralności⁹.

Zarys struktury organów zapewniających ochronę małoletnich użytkowników mediów elektronicznych

Na tak skonstruowanej podstawie konstytucyjnej został ukształtowany instytucjonalny system ukierunkowany na zapewnienie zgodnego z prawem funkcjonowania mediów. Głównym słowackim organem publicznym zajmującym się kwestiami związanymi z działalnością mediów elektronicznych (regulatorem medialnym) jest Rada ds. Usług Medialnych¹⁰ (*Rada pre mediálne služby*)¹¹. Organ ten jest odpowiedzialny za wszystkich nadawców posiadających koncesję w Słowacji. Dodatkowo na Słowacji działa specjalny organ odpowiedzialny jedynie za publicznego nadawcę – Rada Radio i Telewizji Słowackiej¹² (*Rada Rozhlasu a televízie Slovenska* – Rada RTVS). Wpływ na funkcjonowanie mediów elektronicznych mają także inne urzędy (i organy) państwowe (publiczne), między innymi: Urząd Regulacji Komunikacji Elektronicznej i Usług Pocztowych¹³ (*Úrad pre reguláciu elektronických komunikácií a poštových služieb*), Ministerstwo Kultury Republiki Słowackiej¹⁴ (*Ministerstvo kultúry Slovenskej*

⁹ Zob. tamże, s. 193–194. Uwagę zwraca fakt, że mimo zbieżnego z art. 31 ust. 3 polskiej Konstytucji zakresu dopuszczalności ograniczenia wolności i praw konstytucyjnych, w regulacji słowackiej inaczej zostały postawione akcenty. Zob. i por. K. Walczuk, *Komentarz do art. 31*, [w:] *Obronność, bezpieczeństwo i porządek publiczny. Komentarz do wybranych przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, M. Karpiuk, P. Sobczyk (red.), Olsztyn 2018, s. 81–112. Zob. też K. Walczuk, *The admissibility of limitations on constitutional freedoms and rights with regard to state security*, [w:] *Legal aspects of the efficiency of public administration*, P. Stanisiz, M. Czuryk, K. Ostaszewski, J. Świącki (ed.), Lublin 2013, s. 293–306.

¹⁰ <https://rpms.sk/>

¹¹ Do 2022 r. była to Rada do spraw Nadawania i Retransmisji (Rada pre vysielanie a retransmisiiu – RVR).

¹² <https://www.rtv.slovensko.sk/o-rtvs/organizacna-struktura> (dostęp: 13.5.2024 r.).

¹³ <https://www.teleoff.gov.sk/> (dostęp: 13.5.2024 r.).

¹⁴ <https://www.culture.gov.sk/> (dostęp: 13.5.2024 r.).

republiki), Ministerstwo Edukacji, Badań, Rozwoju i Młodzieży Republiki Słowackiej¹⁵ (*Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže Slovenskej republiky*), Prokuratura Generalna Republiki Słowackiej¹⁶ (*Generálna prokuratúra Slovenskej republiky*), Komisja Rady Narodowej Republiki Słowackiej (czyli słowackiego parlamentu) do spraw Kultury i Mediów¹⁷ (*Výbor Národnej rady Slovenskej republiky pre kultúru a média*).

Ważna rola w omawianym zakresie przypada także podmiotom pozarządowym, do których można zaliczyć Radę Prasowo-Cyfrową Republiki Słowackiej¹⁸ (*Tlačovo-digitálna rada Slovenskej republiky*)¹⁹, Słowacki Syndykat Dziennikarski²⁰ (*Slovenský syndikát novinárov – SSN*) oraz Towarzystwo Mediów Drukowanych i Elektronicznych²¹ (*Asociácia tlačených a digitálnych médií – ATDM*)²².

Ochrona małoletnich w ustawie o usługach medialnych

Podstawowym aktem prawnym zawierającym regulacje małoletnich użytkowników mediów elektronicznych na Słowacji jest ustawa z dnia 22 czerwca 2022 r. o usługach medialnych²³. To właśnie ta ustawa zgodnie z § 1 określa prawa i obowiązki dostawców usług treści medialnych, którymi są przede wszystkim: nadawca, dostawca audiowizualnej usługi medialnej

¹⁵ <https://www.minedu.sk/> (dostęp: 13.5.2024 r.). Analogicznie do sytuacji w Polsce, na Słowacji ministerstwo właściwe do spraw edukacji nosi różne nazwy, w zależności od uwarunkowań politycznych.

¹⁶ <https://www.genpro.gov.sk/> (dostęp: 13.5.2024 r.).

¹⁷ <https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=vybory/vybor&ID=185> (dostęp: 13.5.2024 r.).

¹⁸ <https://trsr.sk/> (dostęp: 13.5.2024 r.).

¹⁹ Jest ona organem wykonawczym Stowarzyszenia Ochrony Etyki Dziennikarskiej (*Asociácie na ochranu novinárskej etiky – AONE*) w zakresie samoregulacji etycznej dziennikarstwa i zajmuje się skargami dotyczącymi naruszeń etyki dziennikarskiej, a także skargami dotyczącymi uniemożliwienia dziennikarzom dostępu do informacji. Zob. <https://www.aonesr.sk/> (dostęp: 13.5.2024 r.).

²⁰ <http://www.ssn.sk/> (dostęp: 13.5.2024 r.).

²¹ <https://vydavatelka.sk/> (dostęp: 13.5.2024 r.).

²² Zob. K. Wąlczuk, *Republika Słowacka...*, s. 195.

²³ Zákon z 22. júna 2022 o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o mediálnych službách) (č. 264/2022 Z. z. z późn. zm.), dalej też jako UUM. Zastąpiła ona długo obowiązującą ustawę z dnia 14 września 2000 roku o nadawaniu i retransmisji i o zmianie ustawy nr 195/2000 Z. z. o telekomunikacji (Zákon zo 14. septembra 2000 o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách, č. 308/2000 Z. z.), na mocy której z kolei przestały obowiązywać ustawy: o radiofonii i telewizji (Zákon z 30. októbra 1991o prevádzkovaní rozhlasového a televízneho vysielania, č. 468/1991 Zb.), z dnia 21 maja 1997 roku o Radzie Republiki Słowackiej do spraw Radiofonii i Telewizji (Zákon z 21. mája 1997 o Rade Slovenskej republiky pre rozhlasové a televízne vysielanie a o zmene zákona č. 468/1991 Zb. O prevádzkovaní rozhlasového a televízneho vysielania v znení neskorších predpisov, č. 160/1997 Z.z.) oraz § 1 ustawy Rady Narodowej Republiki Słowackiej z dnia 14 lipca 1993 roku o środkach w zakresie radiofonii i telewizji (Zákon Národnej Rady Slovenskej Republiky zo 14. júla 1993 o opatreniach v oblasti rozhlasového a televízneho vysielania, č. 166/1993 Z. z.).

na żądanie (*poskytovateľ audiovizuálnej mediálnej služby na požiadanie*), operator retransmisji, dostawca multiplexu, dostawca platformy udostępniania wideo (*poskytovateľ platformy na zdieľanie videí*). Ponadto reguluje prawa i obowiązki dystrybutora sygnału, status i uprawnienia Rady ds. Usług Medialnych (będącej „regulatorem”), kompetencje organów administracji państwowej w zakresie regulowania działalności związanej z usługami medialnymi oraz mechanizmy samoregulacji i współregulacji w zakresie świadczenia tych usług²⁴.

Na dostawcy platformy udostępniania wideo spoczywa obowiązek podjęcia odpowiednich środków ochrony małoletnich – czyli w rozumieniu UMM osoby poniżej 18 roku życia (§ 62 ust. 2) – przed audycjami, filmami tworzonymi przez użytkowników oraz medialnymi przekazami handlowymi, które mogą zakłócić rozwój fizyczny, psychiczny lub moralny małoletnich (zgodnie z warunkami określonymi w § 62 ust. 1 UMM, które zostaną omówione poniżej), oraz ochrony ogółu publiczności, w tym oczywiście także małoletnich przed audycjami, filmami stworzonymi przez użytkowników oraz medialnymi przekazami handlowymi, które zawierają promocję przemocy lub otwarcie lub skrycie nawołują do przemocy bądź nienawiści, dyskredytują lub oczerniają ze względu na płeć, rasę, kolor skóry, język, wiarę i religię, poglądy polityczne lub inne, majątek, niepełnosprawność, wiek, orientację seksualną, urodzenie, pochodzenie narodowe²⁵ lub społeczne, cechy genetyczne, narodowość. Ponadto muszą chronić odbiorców przed audycjami, filmami stworzonymi przez użytkowników i medialnymi przekazami handlowymi zawierającymi elementy przestępstwa polegającego na rozpowszechnianiu pornografii dziecięcej²⁶ (zob. § 48 ust. 1 UUM).

Nadawca i dostawca audiowizualnej usługi medialnej na żądanie są obowiązani zapewnić, aby audycje lub inne elementy (części) programu lub audiowizualnej usługi medialnej na żądanie, które mogą zakłócać rozwój fizyczny, psychiczny lub moralny małoletnich, zostały udostępnione wyłącznie w taki sposób, że małoletni nie mogą w normalnych okolicznościach słyszeć lub oglądać takich audycji lub innych elementów programu lub audiowizualnej usługi medialnej na żądanie,

²⁴ Usług przekazywania treści – *obsahových služieb* (§ 1 lit. e *in fine* UMM).

²⁵ Słowacki ustawodawca dodatkowo wskazuje przynależność do narodowości lub grupy etnicznej.

²⁶ Zob. § 369 słowackiego Kodeksu Karnego, Zákon z 20. mája 2005 Trestný zákon (č. 300/2005 Z.z. z późn. zm.).

a te, które zawierają pornografię lub rażąca²⁷, nieuzasadnioną przemoc²⁸, zostały udostępnione wyłącznie po zastosowaniu środków technicznych uniemożliwiających dostęp osobom małoletnim, w szczególności kodowania lub skutecznej kontroli rodzicielskiej (§ 62 ust. 1 UMM). Przy czym za uniemożliwienie małoletnim korzystania z nieodpowiednich dla nich treści uznaje się udostępnianie ich w godz. 22:00 – 6:00 (§ 62 ust. 5 UMM)²⁹.

Ważnym elementem ochrony praw małoletnich użytkowników mediów elektronicznych jest również (generalny, co do zasady) zakaz przetwarzania w celach komercyjnych danych osobowych³⁰ osób małoletnich, zebranych lub w inny sposób uzyskanych przez nadawcę lub dostawcę audiowizualnej usługi medialnej na żądanie (zob. § 62 ust. 4 UMM).

Jednolity system oznaczania treści audiowizualnych

Wskazane powyżej regulacje mające na celu ochronę małoletnich przed niewłaściwymi dla nich treściami z natury rzeczy są niewystarczające. Niezbędne jest indywidualne zaangażowanie odbiorców treści, którzy sami muszą filtrować przekaz. Dlatego też na nadawców i dostawców audiowizualnej usługi medialnej na żądanie został nałożony obowiązek ustalenia adekwatności wiekowej nadawanego lub udostępnianego programu oraz rodzajów potencjalnie szkodliwych treści w nim zawartych, zgodnie z jednolitym systemem oznakowania lub innym przyjętym systemem oznakowania oraz konsekwentnego stosowania tego systemu (§ 62 ust. 6 UMM). Podstawą prawną w tym zakresie jest § 12 ustawy z dnia

²⁷ *Hrubé násilie* (słow.).

²⁸ Zgodnie z § 62 ust. 3 UUM przedstawianiem nieuzasadnionej przemocy w rozumieniu UUM jest rozpowszechnianie wiadomości, wypowiedzi słownych lub obrazów, w których to kontekście w sposób bezzasadny podkreśla się treści zawierające przemoc. Zob. A. Brník, *Násilie na televíznej obrazovke v kontexte jednotného systému označovania*, Trnava 2020. Zob. też D. Petranová, *Násilie v mediach*, Trnava 2013.

²⁹ Zob. też stronę internetową Rady ds. Usług Medialnych <https://rpms.sk/ochrana-maloletnych-v-zakone-o-medialnych-sluzbach> (dostęp: 13.5.2024 r.).

³⁰ W rozumieniu § 2 ustawy z dnia 29 listopada 2017 r. o ochronie danych osobowych i o zmianie i uzupełnieniu innych ustaw - zákon z 29. novembra 2017 o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (č. 18/2018 Z. z. z późn. zm.). Są to zatem dane dotyczące konkretnej osoby fizycznej lub osoby fizycznej możliwej w sposób bezpośredni lub pośredni do zidentyfikowania, w szczególności na podstawie powszechnie obowiązującego identyfikatora, innego identyfikatora, takiego jak imię, nazwisko, numer identyfikacyjny, dane o lokalizacji lub identyfikatorze internetowym, lub w oparciu o jedną lub więcej cech charakterystycznych lub cech składających się na jego tożsamość fizyczną, tożsamość fizjologiczną, tożsamość genetyczną, tożsamość psychologiczną, tożsamość psychiczną, tożsamość ekonomiczną, tożsamość kulturową lub tożsamość społeczną.

3 lutego 2015 r. o audiowizji [o usługach audiowizualnych] i o zmianie niektórych ustaw³¹ (dalej też jako UA), dotycząca między innymi Jednolitego systemu oznaczania (*Jednotný systém označovania*).

Jednolity system oznakowania jest słowackim systemem klasyfikacji utworów audiowizualnych, utworów multimedialnych, programów telewizyjnych oraz programów audiowizualnych usług medialnych na żądanie, określanych w UA mianem „komunikacji oznaczonej” (*označovaný komunikát*) i obejmuje określenie jej adekwatności wiekowej w zakresie odpowiedniości dla grup wiekowych małoletnich do 7, 12, 15 lub 18 lat oraz deskryptory określające obecność potencjalnie szkodliwych treści (zob. § 12 ust. 1 UA). Szczegółowy sposób stosowania Jednolitego systemu oznaczania treści audiowizualnych został określony w wydanym na podstawie § 12 ust. 2 UA w Zarządzeniu Ministerstwa³² Kultury Republiki Słowackiej z dnia 9 sierpnia 2023 r. w sprawie jednolitego systemu oznaczania i sposobu jego stosowania³³. Do deskryptorów zostały zaliczone: przemoc, dyskryminacja, strach, uzależnienie, seks, wulgaryzmy oraz nagość.

Zatem Jednolity system oznakowania jest systemem obrazkowego (graficznego lub słownego) oznaczania filmów w słowackich kinach, filmów i programów na słowackich platformach streamingowych, programów telewizyjnych w słowackich stacjach oraz nośników DVD i Blu-ray w słowackich sklepach stacjonarnych i internetowych³⁴. Oznaczenia graficzne – „ikony deskryptorów”, charakterystyczne dla słowackiego systemu, zostały przedstawione poniżej. Ponadto na podstawie § 12a ust. 2 lit. a–b UA akceptowanym na Słowacji systemem oznaczania został uznany system Pan European Game Information (PEGI) – ogólnoeuropejski system oznaczania dopuszczalności gier wideo ze względu na wiek graczy³⁵. Mimo tego, że określenia i tytuły nie zawsze odzwierciedlają faktyczne znaczenie poszczególnych systemów, w tym przypadku rzeczywiście jest on powszechnie stosowany w Europie, w tym także np. w Polsce.

³¹ Zákon z 3. februára 2015 o audiovizíi a o zmene a doplnení niektorých zákonov (č. 40/2015 Z. z. z późn. zm.).

³² Na Słowacji podmiotem wydającym tego typu akty jest urząd (ministerstwo), nie organ (minister).

³³ Vyhľadška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky z 9. augusta 2023 o jednotnom systéme označovania a spôsobe jeho uplatňovania (č. 328/2023 Z. z.).

³⁴ Zob. <https://www.jso.sk/> (dostęp 15.5.2024 r.). Na stronie tej znajdują się dokładne opisy i oznaczenia graficzne poszczególnych deskryptorów.

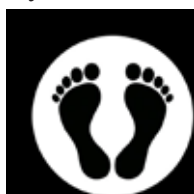
³⁵ Vyhľadška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky zo 14. marca 2023 o akceptovaných systémoch označovania (č. 78/2023 Z. z.).

Rys. 1. Ikona deskryptora „dyskryminacja”.

Źródło <https://www.jso.sk/na-stiahnutie/> (dostęp: 15.05.2024 r.).

Rys. 2. Ikona deskryptora „nagość”.

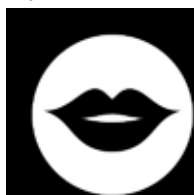
Źródło <https://www.jso.sk/na-stiahnutie/> (dostęp: 15.5.2024 r.).

Rys. 3. Ikona deskryptora „przemoc”.

Źródło <https://www.jso.sk/na-stiahnutie/> (dostęp: 15.05.2024 r.).

Rys. 5. Ikona deskryptora „sex”.

Źródło <https://www.jso.sk/na-stiahnutie/> (dostęp: 15.05.2024 r.).

Rys. 6. Ikona deskryptora „strach”.

Źródło <https://www.jso.sk/na-stiahnutie/> (dostęp: 15.05.2024 r.).

Rys. 7. Ikona deskryptora „wulgaryzmy”.

Źródło <https://www.jso.sk/na-stiahnutie/> (dostęp: 15.05.2024 r.).

Rys. 7. Ikona deskryptora „uzależnienia”.

Źródło <https://www.jso.sk/na-stiahnutie/> (dostęp: 15.05.2024 r.).

Podsumowanie

Ochrona praw małoletnich użytkowników mediów elektronicznych na Słowacji bazuje na dwóch głównych elementach. Pierwszym, podstawowym są gwarancje natury konstytucyjnej, obejmujące przede wszystkim wolności i prawa przysługujące wszystkim ludziom (i ewentualnie obywatelom) lub też z natury rzeczy wyłącznie małoletnim lub ich opiekunom (np. prawo do wychowania zgodnie z własnymi poglądami, w tym religijnymi). Drugą natomiast regulacje szczegółowe, specjalistyczne, oparte przede wszystkim na ustawie o usługach medialnych. Pomagają one między innymi rozstrzygnąć swoiste dylematy pojawiające się na styku praw udostępniających treści w formie elektronicznej i odbiorców tych treści.

Ponieważ niejednokrotnie nie sposób odgórnie, prawnie dostatecznie dobrze uregulować zakresu treściowego przekazu medialnego celowe jest udostępnienie odbiorcom narzędzia pomagającego samodzielnie określić, czy dane treści są właściwe dla konkretnego małoletniego. Na Słowacji służy ku temu Jednolity system oznakowania, zawierający czytelne ostrzeżenia i pomagające określić odpowiedni wiek odbiorcy danego przekazu. Jest to rozwiązanie poprawne od strony formalnej – nie wprowadza cenzury łamiącej konstytucyjnej wolności wypowiedzi i prawa do informacji – i przydatne od strony praktycznej.

Mając na względzie, że przestrzeń medialna, zwłaszcza w zakresie elektronicznym charakteryzuje się nieustanną zmiennością przedstawione regulacje i rozwiązania zapewne okażą się niewystarczające. Niemniej jednak stanowią dobry punkt odniesienia do oceny chociażby rozwiązań obowiązujących w Polsce.

Bibliografia

Literatura:

- Brník A., *Násilie na televíznej obrazovke v kontexte jednotného systému označovania*, Trnava 2020.
- Cibulka L., *Slovenská republika – ústavný systém*, [w:] *Encyklopedie ústavního práva*, Klíma K. a kol., Praha 2007.
- Drgonec J., *Ústava Slovenskej republiky. Komentár*, Šamorín 2012.
- Orosz L., *Dvadsať rokov Ústavy Slovenskej republiky*, „Roczniki Administracji i Prawa. Teoria i praktyka”, rocznik XII (2012).
- Orosz L., *Listina základných práv a slobôd ako súčasť ústavného systému Slovenskej republiky*, [w:] *Listina a súčasnosť. Sborník příspěvků sekce ústavního práva přednesených na mezinárodní vědecké konferenci Olomoucké právnické dny 2010*, Jirásek J. (ed.), Olomouc 2010.
- Petranová D., *Násilie v mediach*, Trnava 2013.
- Walczuk K., *Komentarz do art. 31*, [w:] *Obronność, bezpieczeństwo i porządek publiczny. Komentarz do wybranych przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej*, Karpiuk M., Sobczyk P. (red.), Olsztyn 2018.
- Walczuk K., *Republika Słowacka*, [w:] *Organy zapewniające pluralizm rynku medialnego oraz ochronę praw użytkowników mediów elektronicznych. Zapobieganie przestępczości, jej przyczynom i uwarunkowaniom w porządkach prawnych współczesnych europejskich państw*, t. II, Kołodziejczak M., Pastuszko G. (red.), Warszawa 2022.
- Walczuk K., *The admissibility of limitations on constitutional freedoms and rights with regard to state security*, [w:] *Legal aspects of the efficiency of public administration*, Stanisz P., Czuryk M., Ostaszewski K., Święcki J. (ed.), Lublin 2013.
- Walczuk K., *Wspólnotowa wolność religijna w Republice Słowackiej. Aspekty instytucjonalno-prawne*, Kraków 2019.

Zasoby internetowe:

<http://www.ssn.sk/>

<https://rpms.sk/ochrana-maloletnych-v-zakone-o-medialnych-sluzbach>

<https://trsr.sk/>

<https://vydavatelja.sk/>

<https://www.aonesr.sk/>

<https://www.culture.gov.sk/>

<https://www.genpro.gov.sk/>

<https://www.jsso.sk/na-stiahnutie/>

<https://www.minedu.sk/>

<https://www.nrsr.sk/web/Default.aspx?sid=vybory/vybor&ID=185>

<https://www.rtvsk.org/o-rtvsk/organizacna-struktura>

<https://www.teleoff.gov.sk/>

https://www.ustavnysud.sk/sk/rozhodovacia_cinnost/rozhodnutia

Wykaz aktów normatywnych

Ústavný zákon Federálneho zhromaždenia ČSFR zo dňa 9. januára 1991 ktorým sa uvádza Listina základných práv a slobôd ako ústavný zákon Federálneho zhromaždenia Českej a Slovenskej Federatívnej Republiky (č. 23/1991 Zb.).

Ústava Slovenskej republiky z 1. septembra 1992 ústavný zákon č. 460/1992 Zb. z późn. zm.
Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 z późn. zm.).

Zákon z 30. októbra 1991 o prevádzkovaní rozhlasového a televízneho vysielania (č. 468/1991 Zb.).

Zákon Národnej Rady Slovenskej Republiky zo 14. júla 1993 o opatreniach v oblasti rozhlasového a televízneho vysielania (č. 166/1993 Z. z.).

Zákon z 21. mája 1997 o Rade Slovenskej republiky pre rozhlasové a televízne vysielanie a o zmene zákona č. 468/1991 Zb. o prevádzkovaní rozhlasového a televízneho vysielania v znení neskorších predpisov (č. 160/1997 Z. z.).

Zákon z 3. februára 2015 o audiovizíii a o zmene a doplnení niektorých zákonov (č. 40/2015 Z. z. z późn. zm.).

Zákon z 29. novembra 2017 o ochrane osobných údajov a o zmene a doplnení niektorých zákonov (č. 18/2018 Z. z. z późn. zm.).

Zákon zo 14. septembra 2000 o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách) (č. 308/2000 Z. z.).

Zákon z 20. mája 2005 Trestný zákon (č. 300/2005 Z.z. z późn. zm.).

Zákon z 22. júna 2022 o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov (zákon o mediálnych službách) (č. 264/2022 Z. z. z późn. zm.).

Vyhláška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky zo 14. marca 2023 o akceptovaných systémoch označovania (č. 78/2023 Z. z.).

Vyhláška Ministerstva kultúry Slovenskej republiky z 9. augusta 2023 o jednotnom systéme označovania a spôsobe jeho uplatňovania (č. 328/2023 Z. z.).

Orzeczenia sądów

Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Słowackiej z dnia 20 grudnia 1995 r. (PL. ÚS 33/95).

Orzeczenie Sądu Konstytucyjnego Republiki Słowackiej z dnia 31 października 1996 r. (I ÚS 34/96).